ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Regional handlingsplan för förebyggande rusmedelsarbete samt förebyggande av våld i nära relation för kommuner och välfärdsområde i Österbotten 2026-2029

Välfärdsområdesstyrelsen
1.6.2026, § 130

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Innehåll

1.Inledning

2.Rusmedelsförebyggande arbete

- Lag om organiserandet av det rusmedelsförebyggande arbetet (523/2015)
- Välfärdsområdets och kommunernas gemensamma lagstadgade uppgifter inom det förebyggande rusmedelsarbetet
- Grunderna i det förebyggande rusmedelsarbetet
- Regional lägesbild över rusmedelsanvändning och spel om pengar

3.Förebyggande av våld i nära relation

- Lagar, direktiv och styrning av förebyggande arbete
- Välfärdsområdets och kommunernas ansvar i våldsförebyggande arbete
- Regional lägesbild över våld i nära relationer

4.Strukturer och nätverk

- Nationell ledning av förebyggande rusmedelsarbete och våld i nära relation
- Strukturer för förebyggande arbete inom välfärdsområdet
- Strukturer för förebyggande rusmedelsarbete I kommunerna
- Nätverk för förebyggande arbete i Österbotten

5.Mål och åtgärder 2026-2029

Bilagor

- Fyra vindars handlingsmodell
- Strukturer för rusmedelsförebyggande arbete i kommunerna i Österbotten
- Resultat från mognadsanalys för ledningen av det rusmedelsförebyggande arbetet i Österbottens välfärdsområde och kommunerna

1. Inledning

Förebyggande arbete utgör en central del i främjandet av hälsa, välbefinnande och trygghet för individer, grupper och samhället i stort. Användning av alkohol, narkotika, tobak och andra nikotinprodukter samt spel om pengar och våld i nära relation medför betydande hälsomässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser. Dessa påverkar inte enbart den enskilda individen och dess närstående, utan även arbetsförmåga, produktivitet och belastar kommunernas och välfärdsområdets tjänster och ekonomi.

Kommuner och välfärdsområden har enligt lag en skyldighet att organisera rusmedelsförebyggande arbete och att motverka våld i nära relationer. Det förebyggande arbetet är en strategisk insats för att minska risker, förebygga skador och skapa långsiktigt hållbara lösningar. Arbetet förutsätter samverkan mellan välfärdsområdet, kommunerna, tredje sektorn och övriga lokala aktörer.

Den regionala förebyggande handlingsplanen har utarbetats i samarbete mellan kommunerna och Österbottens välfärdsområde. Planen baseras på Fyra vindars modell, som integrerar främjande av psykisk hälsa med förebyggande arbete kring rusmedel, spel om pengar och våld i nära relationer. Syftet är att säkerställa ett långsiktigt, evidensbaserat och samordnat arbete som omfattar alla åldersgrupper. Handlingsplanen utgår från nationella riktlinjer och lagstiftning.

Rusmedelsbruk, psykisk ohälsa, våld i nära relationer och spelproblem är ofta sammanlänkade. Ett helhetsperspektiv är därför nödvändigt, där insatserna samordnas och förstärker varandra. Handlingsplanen konkretiserar aktuella utmaningar, strukturer och mål för det förebyggande arbetet i Österbotten. Genom en gemensam regional plan skapas förutsättningar för hållbara, resurseffektiva och verkningsfulla insatser på individ-, grupp- och samhällsnivå.

En årlig rapportering om hur verkställandet av målsättninarna framskrider sker i samband med välfärdsplanens rapportering i både kommuner och välfärdsområdet. Kommunerna och välfärdsområdet är ansvariga för genomförandet och arbetar med målsättningarna inom det egna området. Föreningar och övriga aktörer fungerar som stöd i arbetet. Kommuner och välfärdsområdet väljer själva vilka indikatorer som följs upp. Den regionala förebyggande planen uppdateras vart fjärde år.

”Tillsammans skapar vi ett tryggare och mer välmående Österbotten – genom samordnat, förebyggande arbete ”

Källor: Finlex (2025). Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015), Social- och hälsovårdsministeriet (2024). Förebyggande av våld i nära relationer och inom familjen, Social- och hälsovårdsministeriet. (2025). Nationella riktlinjer för förebyggande arbete, THL (2023). Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, Innokylä (2019). Neljän tuulen malli

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

2. Rusmedelsförebyggande arbete

Lag om organiserandet av det rusmedels-förebyggande arbetet (523/2015)

- Arbetet för att förebygga och minska skador relaterade till rusmedel styrs av lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015). Syftet med lagen är att främja jämlikhet i hälsa och välfärd samt att säkerställa förutsättningarna för det förebyggande arbetet, genom att stödja välfärdsområden och kommuner i utvecklingen och genomförandet av insatserna.
- Lagen omfattar förebyggande av skador och minskning av användning av tobaks- och nikotinprodukter, alkohol, narkotika och andra berusningsmedel, såsom läkemedel, samt penningspel.
- Enligt § 5 i lagen om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015) är välfärdsområdets uppgift att stödja kommunerna inom sitt område i genomförandet och utvecklingen av det förebyggande rusmedelsarbetet, samt att ansvara för uppgifter inom social- och hälsovårdstjänsterna som rör detta arbete. Kommunens uppgift är i sin tur att organisera det förebyggande rusmedelsarbetet utifrån lokala behov och att utse ett ansvarigt organ för arbetet.
- Övriga lagar som påverkar det rusmedelsförebyggande arbetet är: **Lagen om organisering av social- och hälsovården (612/2021**, **Hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), Socialvårdslagen (1301/2014)**, **Tobakslagen (549/2016)** och **Spelregleringen i Lotterilagen (1047/2001)**

Källa: Lag om organiserandet av det rusmedelsförebyggande arbetet 523/2015, 5 och 6 §, Finlex.fi

Lag om organiserandet av social- och hälsovård 612/2021, 6 och 7 §, Finlex.fi

Välfärdsområdets och kommunernas gemensamma lagstadgade uppgifter inom det förebyggande rusmedelsarbetet:

- Beakta det förebyggande rusmedelsarbetet som en del av det övergripande arbetet med att främja hälsa och välfärd, samt inkludera det i planering och uppföljning.
- Följa upp rusmedelssituationen regionalt och inom olika befolkningsgrupper samt informera om resultaten.
- Kommunicera om skadeverkningar av rusmedel och penningspel samt om hur dessa kan minskas – både på individnivå och till hela befolkningen.
- Stärka och stödja kompetensen inom det förebyggande rusmedelsarbetet i alla uppgifter som utförs av kommunen och välfärdsområdet.
- Främja och presentera förebyggande insatser inom olika förvaltningsområden.
- Samordna insatser mellan kommunen, välfärdsområdet och andra aktörer.
- Främja invånarnas möjligheter till delaktighet och påverkan ur ett förebyggande rusmedelsperspektiv.

Källa: Lag om organiserandet av det rusmedelsförebyggande arbetet 523/2015, 5 och 6 §

Grunderna i det förebyggande rusmedelsarbetet

- **Stärka skyddsfaktorer** som påverkar användningen av rusmedel, tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar, och **ta bort eller minska riskfaktorernas inverkan**.
- **Påverka kunskap och attityder** kring rusmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar, samt säkerställa att grundläggande rättigheter för personer med beroendeproblem uppfylls.
- **Förebygga och minska användningen** av alkohol, tobaks- och nikotinprodukter, narkotika samt läkemedel som används för berusning, liksom spel om pengar, och de hälsomässiga, sociala och ekonomiska skador dessa orsakar för individer, gemenskaper och samhället.

Exempel på skyddsfaktorer:

- En trygg och uppmuntrande hemmiljö och uppväxtmiljö
- Tidig fostran och grundutbildning som stödjer tillväxt och utveckling
- Goda känslo- och interaktionsfärdigheter
- Trygga och förtroendefulla sociala relationer i närmiljön
- En kultur som förebygger rusmedelsskador, tobaks- och nikotinbruk samt spelproblem och som motverkar stigma
- Svår tillgång till rusmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller spel om pengar (t.ex. strikt ålderskontroll)

Exempel på riskfaktorer:

- Mångsidiga problem i uppväxtmiljön, såsom våld, försummelse, otrygghet och utanförskap
- Problem med försörjning eller sysselsättning
- Ensamhet, svaga sociala relationer, sjukdom
- En kultur som är positivt inställd till rusmedel och andra beroendeframkallande aktiviteter
- Lätt tillgång till rusmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller spel om pengar (t.ex. svag ålderskontroll)

Källa: Markkula J. et al (2022). Ehkäisevä päihdetyö – opas kunnille ja hyvinvointialueille

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Regional lägesbild över rusmedelsanvändning och spel om pengar

- Den regionala lägesbilden över rusmedelsanvändning och spel om pengar ger en samlad översikt över nuläget i Österbotten och hur området förhåller sig till nivån i landet. Lägesbilden bygger på centrala indikatorer som beskriver social och ekonomisk utsatthet, psykisk hälsa, brottslighet samt vård- och stödbehov kopplade till rusmedel och spel om pengar.
- Genom att följa utvecklingen i dessa indikatorer kan välfärdsområdet och kommuner tidigt identifiera risker, trender och målgrupper som behöver riktade insatser. Lägesbilden utgör därmed en grund för ett långsiktigt, kunskapsbaserat och samordnat förebyggande arbete.

Uppföljningsindikatorer - Faktorer som förutser skador av rusmedel

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
Ensamboende bostadslösa/ 1000 invånare, ind.483, år 2024 (2023)	0,6 (0,5)	0,7 (0,6)
Har mobbats I skolan minst en gång I veckan, % av elever I årskurs 4 och 5, ind.4834, år 2025 (2023)	7 (7)	9 (9)
Har mobbats I skolan minst en gång I veckan, % av elever I årskurs 8 och 9, ind. 1514, år 2025 (2023)	7 (8)	8 (8)
Barn 0–17 år som placerats utanför hemmet, % av befolkningen i samma ålder, ind.191, år 2024 (2023)	0,9 (0,8)	1,6 (1.6)
Ungdomar 17–24 år personer utanför utbildningssystemet, % av befolkningen i samma ålder, ind.3219, år 2023 (2022)	6,6 (7,1)	8,2 (8,3)
Utkomststödstagare under året, % av invånarna, ind.493, år 2024	4,4 (4,8)	6,7 (6,9)
18 - 24-åriga mottagare av utkomststöd, % av befolkningen i samma ålder, ind.405, år 2024 (2023)	7,2 (8,1)	13,2 (14,0)
Arbetslösa, % av arbetskraften, ind.181, år 2024 (2023)	6,5 (5,8)	10,8 (9,8)
Långtidsarbetslösa, % av de arbetslösa, ind.326, år 2024 (2023)	25 (24,3)	33,6 (34,1)
25 - 64-åriga sjukpensionstagare, % av befolkningen i motsvarande ålder	4,9 (5,0)	5,8 (6,0)
Andelen personer som upplever betydande psykisk påfrestning (%), 20 - 64-åringar, ind.4355, år 2024 (2022)	15,1 (20,0)	19,8 (19,3)
Andelen personer som upplever betydande psykisk påfrestning (%), 65 år och äldre, ind.4356, år 2024 (2022)	8,4 (8,7)	9,7 (9,7)

Källa: Sotkanet, 2023-2024, Hälsa I skolan 2025

Uppföljningsindikatorer -Rusmedelsanvändningens inverkan på välmåendet

Indikatorer	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
Rattfylleri som kommit till polisens kännedom / 1000 invånare, ind.3089, år 2024	2,5 (2,6)	2,8 (2,8)
Narkotikabrott som kommit till polisens kännedom / 1000 invånare, ind. 3093, år 2024	4,0 (4,3)	4,8 (4,8)
Alkoholrelaterade dödsfall, antalet förlorade levnadsår (PYLL) i åldern 25–80 år, ind.3963, år 2023	141 (212)	233 (250)
Patienter som vårdats på sjukhusens och hälsovårdscentralernas vårdavdelningar på grund av rusmedel / 1000 invånare, ind.1278, år 2024	2,3 (1,9)	2,2 (2,4)
15-24 åringar som vårdats på sjukhusens och hälsovårdscentralernas vårdavdelningar på grund av rusmedel / 1000 i samma ålder, ind.750, år 2024	2,2 (2,1)	1,9 (2,2)
25-64 åringar som vårdats på sjukhusens och hälsovårdscentralernas vårdavdelningar på grund av rusmedel / 1000 i samma ålder, ind.713, år 2024	3,3 (2,5)	2,9 (3,3)
Vårdperioder inom slutenvård för personer med alkohol- och narkotikarelaterade sjukdomar i åldern 65 år och över / 1 000 personer i samma ålder, ind.3561, år 2023	2,4 (2,2)	3,4 (3,5)
Hepatit C-infektioner (alla smittvägar sammanlagt) / 100 000 invånare, ind.3172, år 2024	15,1 (13,5)	19 (20,1)
Nettodriftskostnader för boendesevice för personer i missbrukarrehabilitering, euro / invånare, ind.5741, år 2024	7,1 (0,4)	8,8 (11,1)

Källa: Sotkanet, 2023-2024

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Barn och ungas rusmedels-användning och spel om pengar

Användning av tobak, e-cigaretter och snus

- I Österbotten är den dagliga användningen av nikotinprodukter högre än landet i genomsnitt och har ökat sedan föregående mätning, särskilt bland elever i årskurs 4–5, högstadiet samt inom yrkesutbildningar.
- Yrkesutbildningarna framstår som det mest problematiska området, där snus är den mest förekommande produkten.
- Rökning minskar och ligger nu på nationell nivå, vilket är en positiv utveckling. Däremot ökar användningen av e-cigaretter bland högstadieelever, medan den nationellt minskar. Inom yrkesutbildningar är användningen av e-cigaretter lägre än landet I genomsnitt, vilket utgör en styrka att vidareutveckla.
- Sammantaget ligger Österbotten på en högre nivå än nationellt för flera indikatorer, vilket understryker behovet av riktade insatser i skolmiljöer och tidigt förebyggande arbete.

Källa: Sotkanet, 2025, Hälsa I skolan 2025

Uppföljningsindikatorer –Barn och unga

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Indikatorer	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
TOBAK OCH E-CIGARETTER		
Har använt tobak, e-cigaretter, snus eller nikotinpåsar minst en gång, % av eleverna i **årskurs 4 och 5**, ind.4823, år 2025 (2023)	6 (5)	5 (5)
Använder e-cigaretter dagligen, % av eleverna i **årskurs 8 och 9**, ind.4733, år 2025 (2023)	6 (5)	5 (7)
Röker dagligen, % av eleverna i **årskurs 8 och 9**, ind. 288, år 2025 (2023)	2 (4)	2 (5)
Använder dagligen tobak, e-cigaretter, snus eller nikotinpåsar, % av eleverna i **årskurs 8 och 9**, ind.4730, år 2025 (2023).	15 (12)	10 (11)
Använder e-cigaretter dagligen, % av studerande i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet**, ind.4735, år 2025 (2023)	2 (2)	2 (3)
Röker dagligen, % av studerande i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet**, ind.3921**,** år 2025 (2023)	1 (2)	1 (2)
Använder dagligen tobak, e-cigaretter, snus eller nikotinpåsar, % av studerande i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet**, ind.4732, år 2025 (2023)	11 (8)	8 (7)
Använder e-cigaretter dagligen, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.4734, år 2025 (2023)	4 (5)	7 (6)
Röker dagligen, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.3936, år 2025 (2023)	6 (10)	6 (14)
Använder dagligen tobak, e-cigaretter, snus eller nikotinpåsar, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.4731, år 2025 (2023)	33 (30)	27 (26)
SNUS		
Använder snus dagligen, % av eleverna i **årskurs 8 och 9**, ind.335, år 2025 (2023)	6 (7)	2 (4)
Använder snus dagligen, % av studerande i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet**, ind.344, år 2025 (2023)	4 (4)	1 (2)
Använder snus dagligen, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.353, år 2025 (2023)	19 (22)	6 (13)

Källa: Sotkanet, 2025, Hälsa I skolan 2025

Alkohol, droger och spel om pengar

- Andelen ungdomar som uppger att de är ordentligt berusade minst en gång per månad är högre i Österbotten än nationellt och visar en ökande trend inom yrkesutbildningar, vilket utgör ett tydligt riskområde.
- Droganvändningen är genomgående lägre än på nationell nivå och fortsätter att minska, men försprånget minskar något i gymnasiet och yrkesutbildningar.
- Spel om pengar bland elever i högstadiet och gymnasiet ligger på nationell nivå, medan yrkesutbildningar uppvisar en något mer positiv trend.
- Det är av stor vikt att insatser mot alkoholkonsumtion prioriteras inom yrkesutbildningar, att det drogförebyggande arbetet bibehålls samt att spel om pengar bland gymnasieelever fortsatt följs upp.

Källa: Sotkanet, 2024, Hälsa i skolan 2025

Uppföljningsindikatorer –Barn och unga

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Indikatorer	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
ALKOHOL		
Ordentligt berusad minst en gång i månaden, % av eleverna i **årskurs 8 och 9**, ind.289, år 2025 (2023)	8 (11)	7 (9)
Ordentligt berusad minst en gång i månaden, % av studerande i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet**, ind.3920, år 2025 (2023)	14 (16)	12 (15)
Ordentligt berusad minst en gång i månaden, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.3935, år 2025 (2023)	21 (20)	17 (22)
DROGER		
Har prövat cannabis minst två gånger, % av eleverna i **årskurs 8 och 9**, ind.488, år 2025 (2023)	2 (4)	4 (5)
Har prövat cannabis minst två gånger, % av studerande I **gymnasiet**, ind.489, år 2025 (2023)	2 (4)	5 (7)
Har prövat cannabis minst två gånger, % av studerande I årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.490, år 2025 (2023)	5 (6)	9 (11)
Prövat på olagliga droger minst en gång, % av eleverna i **årskurs 8 och 9**, ind.290, år 2025 (2023)	4 (6)	6 (8)
Prövat på olagliga droger minst en gång, % av eleverna i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet**, ind.3922, år 2025 (2023)	5 (7)	9 (12)
Prövat på olagliga droger minst en gång, % av eleverna i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.3937, år 2025 (2023)	8 (10)	14 (17)
SPEL OM PENGAR		
Spelar om pengar varje vecka, % av eleverna i **årskurs 8 och 9**, ind.3146, år 2025 (2023)	6 (7)	6 (5)
Spelar om pengar varje vecka, % av studerande i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet**, ind.3151, år 2025 (2023)	4 (3)	4 (3)
Spelar om pengar varje vecka, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.3156, år 2025 (2023)	5 (7)	6 (7)

Källa: Sotkanet 2025, Hälsa i skolan 2025

Rusmedlens tillgänglighet

- Minderårigas köp av cigaretter i högstadiet och gymnasiet är lägre än på nationell nivå, men överstiger inom yrkesutbildningar.
- Minderårigas inköp av alkohol via butik eller servering i högstadiet och gymnasiet är lägre än landet i genomsnitt, men har ökat inom yrkesutbildningar, där Österbotten nu ligger över nationell nivå.
- Den upplevda tillgängligheten till droger är genomgående lägre än på nationell nivå, även om andelen ungdomar som upplever hög tillgänglighet är betydande i samtliga årskurser.
- Sammantaget bör tillsyn av alkohol och tobak samt skolbaserade insatser prioriteras vid yrkesutbildningar, samtidigt som fungerande arbetssätt i högstadiet och gymnasiet bibehålls.

Källa: Sotkanet 2025, Hälsa i skolan 2025

Uppföljningsindikatorer –Rusmedlens tillgänglighet

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
CIGARETTKÖP		
Minderårigas cigarettköp i detaljhandeln, % av elever i **årskurs 8 och 9,** ind.4876, år 2023	6	7
Minderårigas cigarettköp i detaljhandeln, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.4878, år 2023	13	12
Minderårigas cigarettköp i detaljhandeln, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **gymnasiet**, ind.4877, år 2023	6	7
INKÖP AV ALKOHOL		
Minderårigas inköp av alkohol från detaljhandel eller serveringsställe, % av elever i **årskurs 8 och 9**, ind.4879, år 2025	8 (13)	9 (14)
Minderårigas inköp av alkohol från detaljhandel eller serveringsställe, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind. 4881, år 2025	16 (12)	13 (18)
Minderårigas inköp av alkohol från detaljhandel eller serveringsställe, % av studerande i årskurs 1 och 2 I **gymnasiet**, ind.4880, år 2025	8 (11)	9 (12)
LÄTT ATT SKAFFA DROGER		
Lätt att skaffa droger på den egna orten, % av elever i **årskurs 8 och 9**, ind.4882, år 2023	44	53
Lätt att skaffa droger på den egna orten, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.4884, år 2023	53	63
Lätt att skaffa droger på den egna orten, % av studerande i årskurs 1 och 2 vid **gymnasiet**, ind.4883, år 2023	50	60

Källa: Sotkanet 2025, Hälsa i skolan 2025

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Rusmedelsanvändning och spel om pengar hos personer i arbetsför ålder

Sammanfattning

- Österbotten uppvisar ett mer gynnsamt läge än på nationell nivån när det gäller alkoholkonsumtion, spel om pengar och cannabisanvändning. Rökningen minskar snabbare än i landet som helhet.
- Däremot är den dagliga användningen av nikotinprodukter, särskilt snus och nikotinportioner, fortsatt högre än landet i genomsnitt.
- Vidare visar indikatorer för rökning under graviditet samt problemspelande en negativ utveckling i jämförelse med övriga landet.
- Det förebyggande arbetet bör därför prioritera insatser mot rökning under graviditet, daglig nikotinanvändning och problemspelande, samtidigt som framgångsrika strategier inom alkohol- och drogområdet bibehålls och förstärks.

Källa: Sotkanet, 2024

Uppföljningsindikatorer –Personer i arbetsför ålder

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
ALKOHOL		
Andelen personer som dricker alkohol i berusningssyfte (AUDIT-1f), % av 20-64 åringar, ind.4419, år 2024 (2022)	6,5 (9,9)	9,8 (10,6)
Andelen personer som dricker för mycket alkohol (AUDIT-C), % av 20-64 åringar, ind.4412, år 2024 (2022)	19 (25,9)	27,9 (29,0)
TOBAKSPRODUKTER		
Andelen personer som röker dagligen, % av 20-64 åringar, ind.4405, år 2024 (2022)	8,6 (10,1)	10,2 (11,3)
Andelen som dagligen använder tobaks- eller nikotinprodukter, % av 20-64 åringar, ind.4996, år 2024 (2022)	18,3 (19,4)	17,3 (16,1)
Andelen kvinnor som rökt efter den första trimestern av graviditeten, % av alla föderskor, ind.3070, år 2024 (2023)	3,1 (2,4)	2,7 (3,0)
Andelen kvinnor som rökt under graviditeten, % av alla föderskor, ind. 3069, år 2024 (2023)	5,5 (4,7)	6,3 (7,1)
SNUS		
Andelen snusanvändare som snusar dagligen, % av 20-64 åringar, ind.3983, år 2024 (2022)	5,3 (8,3)	2,5 (3,7)
DROGER		
Andelen personer som använt cannabis under de senaste 12 månaderna, % av 20-64 åringar, ind.4551, år 2024 (2022)	2,0 (1,9)	4,9 (5,1)
SPEL OM PENGAR		
Spelar om pengar minst en gång i veckan under de senaste 12 månaderna, % av 20-64 åringar, ind.3270, år 2024 (2022)	13,9 (16,5)	19,7 (21,8)
Problem med spelande om pengar under de senaste 12 månaderna (%), ind.3276, år 2024 (2022)	2,9 (2,2)	3,7 (3,9)

Källa: Sotkanet 2024

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Rusmedels-användning och spel om pengar hos äldre

Sammanfattning

- Österbotten uppvisar ett tydligt mer gynnsamt läge än nationellt angående alkoholkonsumtion bland äldre, även när det gäller alkoholdödlighet.
- Daglig rökning är fortsatt lägre än på nationell nivå, men en uppåtgående trend i Österbotten minskar skillnaden.
- Spel om pengar förekommer mer sällan än nationellt, och utvecklingen är positiv i gruppen 75 år och äldre.
- Det förebyggande arbetet bör därför prioritera tobaksavvänjning för personer 65 år och äldre, samtidigt som insatser mot riskbruk av alkohol bibehålls och förstärks. Spelvanor bör följas upp för att säkerställa att skadligt spelande om pengar inte ökar.
- I Österbotten upplever en större andel klienter inom de lagstadgade tjänster för äldre ensamhet jämfört med nivån ilandet.

Källa: Sotkanet, 2024

Uppföljningsindikatorer – Seniorer 65 år+

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
ALKOHOL		
Andelen personer som dricker för mycket alkohol (AUDIT-C), % av 65 år och äldre, ind.4413, år 2024	24,6 (24,0)	35,3 (32)
Andelen personer som dricker alkohol i berusningssyfte (AUDIT-1f), % av 65 år och äldre, ind.4420, år 2024	4,7 (4,0)	5,7 (4,8)
Andelen personer som dricker för mycket alkohol (AUDIT-C), % av 75 år och äldre, ind.4414, år 2024	14,1 (16,2)	23,4 (19,6)
Andelen personer som dricker alkohol i berusningssyfte (AUDIT-1f), % av 75 år och äldre, ind.4421, år 2024	1,1 (3,2)	2,7 (2,8)
Alkoholdödlighet i åldrarna 65 år och över / 100 000 i samma ålder, ind.5124, år 2024	30,7 (40,5)	59,2 (66,4)
TOBAKSPRODUKTER		
Andelen personer som röker dagligen, % av 65 år och äldre, ind.4406, år 2024	5,8 (4,8)	6,5 (6,2)
Andelen personer som röker dagligen, % av 75 år och äldre, ind.4407, år 2024	2,7 (2,3)	3,2 (3,0)
SPEL OM PENGAR		
Spelat om pengar minst en gång I veckan under de senaste 12 månaderna, % av 65 år och äldre, ind.3271, år 2024	23,5 (24)	27,4 (28,1)
Spelat om pengar minst en gång I veckan under de senaste 12 månaderna, % av 75 år och äldre, ind.3272, år 2024	17 (18,3)	20,8 (21,0)
ENSAMHET		
Andelen klienter som lider av ensamhet inom de lagstadgade tjänsterna för äldre, ind.6025, 2024	24,3	22,7

Källa: Sotkanet, 2024

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

3. Förebyggande av våld i nära relation

Våld i nära relationer är ett omfattande samhällsproblem

- Förebyggande arbete mot våld i nära relationer främjar välbefinnande, hälsa och säkerhet för individer, familjer och samhällen. Våld i nära relationer orsakar omfattande fysiska, psykiska, sociala och ekonomiska skador, inte bara för den som utsätts utan även för barn och andra närstående. Konsekvenserna är ofta långvariga och påverkar trygghet, delaktighet och livskvalitet.
- I Finland rapporterades cirka 13 000 fall av våld i nära relationer till polisen under 2024, vilket motsvarar en ökning med cirka 2% jämfört med föregående år. Av dessa berördes omrking 12 500 offer, varav cirka 9 500 vuxna och 3 000 minerårigа. Bland de minderåriga var 51% flickor, och bland de vuxna offren var 74% kvinnor. Cirka 75% av de misstänkta förövarna var män.
- Endast omkring 10% av våld i nära relationer kommer till myndigheternas kännedom, vilket visar på ett omfattande mörkertal och ett tydligt behov av förebyggande arbete och tidig identifiering.
- Våld i nära relationer utgör ett betydande folkhälsa- och samhällsproblem. Våld i parrelationer orsakar direkta tilläggskonstader på cirka 150 miljoner euro per år inom hälso- och sjukvården.
- Personer som utsatts för våld använder betydligt fler sote-tjänster än befolkningen i genomsnitt, och deras hälso- och sjukvårdskonstader är mer än dubbelt så höga. Våld i nära relationer påverkar därmed både individers hälsa och samhällets resursanvändning.

Källor: Statistikcentralen, 2025, Statsrådet, 2022.

Våldets uttryck

- Våld i nära relationer avser handlingar riktade mot en nuvarande eller tidigare parner, barn, nära släkting eller annan person med nära anknytning. Våld kan förekomma i alla typer av relationer och uttrycks i olika former, såsom fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt och digitalt våld, samt försummelse.
- Våldet tenderar att utvecklas gradvis och eskalera över tid, ofta med syfte att utöva kontroll och makt över den utsatta personen.
- Vissa grupper löper en förhöjd risk att utsättas för våld eller att våldet inte uppmärksammas, särskilt barn, äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning upplever våld i nära relationer oftare än den övriga befolkningen, och erfarenheterna är ofta långvariga. Även våld mot äldre är vanligare än man allmänt tror och förblir ofta dolt på grund av skam, beroendeförhållanden och rädsla för att förlora omsorg eller boende.
- Gemensamma riskfaktorer kan vara beroende av närstående eller vård, sjukdom eller funktionsnedsättning, missbruk i den närmaste omgivningen, utmattning hos anhörga samt ekonomiskt eller boenderelaterat beroende. I ett flerspråkigt och mångkulturellt område kan även språk- och informationsbarriärer försvåra möjlogheten att söka hjälp.

Källa: Institutet för hälsa och välfärd (THL)

Lagar, direktiv och styrning

- Det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer i Finland styrs av internationella konventioner, EU-direktiv och nationell lagstiftning. Dessa regelverk förpliktar myndigheter att förebygga våld, skydda offer och samordna insatser.
- Istanbulkonventionen (ratificerad 2015) är central och kräver ett systematiskt arbete med förebyggande, skydd och myndighetssamverkan. Barnkonventionen (FördrS 59-60/1991) och Lanzarotekonventionen (FördrS 87-88/2011) ställer krav på skydd av barn mot våld och sexuella övergrepp. EU-direktiv 2024/1385 stärker kraven på identifiering, stöd, rättsprocesser och skydd för offer för våld I nära relationer.
- Strafflagen (39/1889) kriminaliserar alla former av våld, medan barnskyddslagen (417/2007) säkerställer barns skydd. Lagen om besöksförbud (898/1998) möjliggör förebyggande åtgärder mot hot och våld. Utöver dessa finns lagar som reglerar social- och hälsovårdens ansvar att förebygga skador och främja välbefinnande, barns rättigheter I vård och utbildning samt tillgång till skyddshem och samordnade utredningar av våldsbrott.
- Kommunerna har ett lagstadgat ansvar att främja invånarnas välbefinnande och trygghet. Det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer är en del av detta ansvar och omfattar bland annat att integrera våldsförebyggande perspektiv i välfärdsplaneringen, stärka tidig identifiering samt säkeretälla att personal inom småbarnspedadoik, skolor samt ungdoms- och fritidsverksamhet har tillräcklig kunskap. Kommunerna har även en central roll I informationsförmedling itl invånarna samt I samverkan med välfärdsområdet och tredje sektorn.
- Exempel på relevant lagstiftning är hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), socialvårdslagen (1301/2014), lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), lagen om småbarnspedagogik (540/2018) samt lagar som reglerar skyddshemstjänster (1354/2014) och utredningar av våld mot barn (1009/2008).

Välfärdsområdets och kommunernas ansvar i våldsförebyggande arbete

- Välfärdsområden och kommuner har ett lagstadgat ansvar att främja välfärd, hälsa och säkerhet samt att förebygga våld i nära relationer.
- Arbetet ska organiseras genom tydliga strukturer. Välfärdsområdet ska utse en våldsförebyggande koordinator eller motsvarande funktion och skapa tvärsektoriella arbetsgrupper. Ansvarsfördelningen ska vara förankrad i ledningen och integrerad i välfärdsstrategier och säkerhetsplaner.
- Det ska finnas en skriftlig plan för våldsförebyggande arbete som omfattar förebyggande insatser, tidig identifiering, akuta åtgärder och uppföljning. Standardiserade rutiner för att upptäcka och hantera våld ska införas i alla relevanta tjänster, såsom social- och hälsovård, skola och småbarnspedagogik.
- Välfärdsområden och kommuner ansvarar för att personalen har rätt kompetens. Detta innebär kontinuerlig utbildning och identifiering av våld, bemötande av offer och samarbete med andra aktörer. Utbildningen ska vara systematisk och återkommande.
- Det ska finnas jämlik tillgång till skyddshem, krisjourer och stödinsatser för alla målgrupper, inklusive barn, vuxna, äldre och personer med funktionsnedsättning. Skyddshemstjänser ska vara avgiftsfria och tillgängliga dygnet runt.
- Arbetet ska följas upp genom indikatorer och statistik.

Källa: Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatiorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Regional lägesbild över våld i nära relationer

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Barn och unga

Sammanfattning

- Mobbning bland elever ligger i nivå med eller under landsgenomsnittet, men mobbning av vuxna i skolan har ökat och utgör ett riskområde. Diskriminering har minskat i gymnasiet och yrkesläroinstanser men är fortsatt högre än landet.
- Sexuella trakasserier och våld har minskat i högstadiet och andra stadiet och ligger under landsnivån, men lågstadiet sticker ut med fler rapporter om sexuella kommentarer och beröring.
- Verbala kränkningar och förödmjukelser har minskartmen är fortsatt högre än landet. Hot om våld har minskat medan fysiskt våld från föräldrar kvarstår som ett problem.
- Det är av stor vikt att insatser mot mobbning i skolan prioriteras, att förebyggande arbete kring sexuella övergrepp förstärks redan i lågstadiet samt att stöd till familjer för att minska psykiskt och fysiskt våld bibehålls och utvecklas.

Uppföljningsindikatorer –Barn och unga

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
MOBBNING		
Har mobbats i skolan minst en gång i veckan, % av eleverna i **årskurs 4 och 5**, ind.4834, 2025 (2023).	7 (7)	9 (9)
Har mobbats i skolan minst en gång i veckan, % av eleverna i **årskurs 8 och 9,** ind.1514, 2025 (2023).	7 (8)	8 (8)
Har mobbats i skolan minst en gång i veckan, % av studerandena i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet,** ind.3913, 2025 (2023).	2 (2)	2 (2)
Har mobbats i skolan minst en gång i veckan, % av studerandena i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalten**, ind. 3928, 2025 (2023).	4 (4)	4 (4)
Har upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden, % av eleverna **i årskurs 8-9**, ind. 3241, 2025. (2023).	34 (32)	34 (33)
Har upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden, % av eleverna i årskurs 1-2 i **gymnasiet,** ind. 3242**,** 2025 (2023)	19 (24)	16 (22)
Har upplevt diskriminering I skolan eller på fritiden, % av eleverna i årskurs 1-2 vid **yrkesläroanstalten**, ind. 3243, 2025 (2023)	19 (22)	17 (23)
Utsatts för mobbning i skolan av en vuxen I skolan under läsåret, % av eleverna I **årskurs 4-5**, 2025 (2023).	12 (9)	14 (11)
Utsatts för mobbning i skolan av en vuxen I skolan under läsåret, % av eleverna I **årskurs 8-9**, 2025 (2023).	15 (13)	19 (17)

Källa: Sotkanet,
Hälsa lí skolan 2025

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Uppföljningsindikatorer –Barn och unga

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
Utsatts för mobbning i skolan av en vuxen I skolan under läsåret, % av eleverna I årskurs 1-2 I **gymnasiet**, 2025.	7 (6)	8 (7)
Utsatts för mobbning i skolan av en vuxen I skolan under läsåret, % av eleverna I årskurs 1-2 vid **yrkesläroanstalten,** 2025.	9 (6)	11 (10)
SEXUELLT VÅLD		
Tagit emot sexuella kommentarer, förslag eller meddelanden eller blivit visad sexuellt bildmaterial under året, % av eleverna i **årskurs 4 och 5**, ind.4888, 2025 (2023).	12 (12)	11 (11)
Upplevt sexuell beröring eller påtryckning att röra vid under året, % av eleverna I **årskurs 4 och 5,** ind.4889, 2025 (2023).	5 (4)	4 (3)
Upplevt sexuella trakasserier i skolan under året, % av eleverna i **årkurs 8 och 9,** ind.4781, 2025 (2023).	5 (7)	6 (6)
Upplevt sexuella trakasserier i skolan under året, % av eleverna i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet,** ind.4783, 2025 (2023).	1 (1)	2 (2)
Upplevt sexuella trakasserier i skolan under året, % av eleverna i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalet**. Ind.4782, 2025 (2023).	2 (4)	4 (4)
Upplevt sexuellt våld under året, % av eleverna i **årskurs 8 och 9** ind.4941, 2025 (2023).	8 (10)	9 (9)
Upplevt sexuellt våld under året, % av eleverna i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet**, ind.4942, 2025 (2023).	7 (8)	7 (8)
Upplevt sexuellt våld under året, % av eleverna i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**, ind.4943, 2025 (2023).	8 (10)	9 (10)

Källa: Sotkanet, Hälsa lí skolan 2025

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Uppföljningsindikatorer –Barn och unga

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
Upplevt störande sexuella förslag eller sexuella trakasserier under året, % av eleverna i **årskurs 8 och 9.** ind.4938, 2025 (2023).	17 (28)	22 (29)
Upplevt störande sexuella förslag eller sexuella trakasserier under året, % av eleverna i årskurs 1 och 2 i **gymnasiet**. Ind.4939, 2025 (2023).	17 (30)	22 (31)
Upplevt störande sexuella förslag eller sexuella trakasserier under året, % av eleverna i årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter.** Ind.4940, 2025 (2023).	14 (23)	20 (26)
Upplevt sexuella trakasserier i en offentlig lokal under året, % av eleverna i **årskurs 8-9**, 2025.	6 (19)	10 (14)
Upplevt sexuella trakasserier i en offentlig lokal under året, % av eleverna i årskurs 1-2 vid **gymnasiet**, 2025.	8 (15)	13 (17)
Upplevt sexuella trakasserier i en offentlig lokal under året, % av eleverna i årskurs 1-2 vid **yrkesläroanstalter,** 2025.	6 (10)	10 (13)
Upplevt sexuella trakasserier per telefon eller på internet under året, % av eleverna I **årskurs 8-9**, 2025	12 (24)	15 (24)
Upplevt sexuella trakasserier per telefon eller på internet under året, % av eleverna I årskurs 1-2 I **gymnasiet**, 2025.	12 (23)	15 (24)
Upplevt sexuella trakasserier per telefon eller på internet under året, % av eleverna I årskurs 1-2 vid **yrkesläroanstalter**, 2025.	10 (20)	15 (22)
VÅLD		
Utsatts för psykiskt våld av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under året, % av eleverna i **årskurs 4 och 5**. ind.4891, 2023.	36	28

Källa: Sotkanet,
Hälsa i skolan 2025

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Uppföljningsindikatorer –Barn och unga

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
Utsatts för psykiskt våld av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under året, % av eleverna i **årskurs 8-9**. Ind. 4959, 2023.	36	30
Utsatts för psykiskt våld av föräldrarna under året, % av eleverna I årskurs 1 och 2 I **gymnasiet**. Ind.4960, 2023.	35	31
Utsatts för psykiskt våld av föräldrarna under året, % av eleverna I årskurs 1 och 2 vid **yrkesläroanstalter**. Ind.4961, 2023.	29	23
Sårats med ord av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året % av eleverna i **årskurs 4-5**, 2025.	16 (24)	10 (14)
Sårats med ord av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året **%** av eleverna i **årskurs 8-9**, 2025.	28 (31)	20 (25)
Sårats med ord av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året **%** av eleverna i årskurs 1-2 i **gymnasiet**, 2025.	24 (31)	19 (26)
Sårats med ord av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året % av eleverna i årskurs 1-2 vid **yrkesläroanstalter**, 2025.	20 (25)	15 (19)
Förödmjukats eller skämts ut av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året, **%** av eleverna i **årskurs 4-5**, 2025.	10 (19)	10 (17)
Förödmjukats eller skämts ut av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året, **%** av eleverna i **årskurs 8-9**, 2025.	13 (20)	11 (17)
Förödmjukats eller skämts ut av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året, % av eleverna i årskurs 1-2 i **gymnasiet**, 2025.	11 (16)	9 (14)
Förödmjukats eller skämts ut av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året, % av eleverna i årskurs 1-2 vid **yrkesläroanstalter**, 2025.	10 (13)	8 (11)

Källa: Sotkanet,
Hälsa i skolan 2025

Uppföljningsindikatorer –Barn och unga

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
Hotats med våld av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året, % av eleverna i **årskurs 4-5**, 2025.	2 (2)	2 (3)
Hotats med våld av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året, % av eleverna i **årskurs 8-9**, 2025.	3 (5)	4 (5)
Hotats med våld av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året, % av eleverna i årskurs 1-2 i **gymnasiet**, 2025.	2 (3)	2 (3)
Hotats med våld av föräldrarna eller andra vårdande vuxen under det senaste året, % av eleverna i årskurs 1-2 vid **yrkesläroanstalter**, 2025.	3 (5)	3 (4)
Upplevt fysiskt hot under året, % av eleverna i **årskurs 4-5**, 2025.	13 (13)	15 (16)
Upplevt fysiskt hot under året, % av eleverna i **årskurs 8-9**, ind.3907, 2025.	12 (16)	15 (18)
Upplevt fysiskt hot under året, % av eleverna i årskurs 1-2 vid **gymnasiet**, ind. 3926, 2025.	8 (8)	9 (10)
Upplevt fysiskt hot under året, % av eleverna i årskurs 1-2 vid **yrkesläroinstanser**, 3941, 2025.	11 (9)	13 (14)
Upplevt föräldrarnas fysiska våld under året, % av eleverna i **årskurs 4-5**, ind. 4890, 2025.	13 (17)	12 (16)
Upplevt föräldrarnas fysiska våld under året, % av eleverna i **årskurs 8-9**, ind. 4965, 2025.	9 (12)	9 (12)
Upplevt föräldrarnas fysiska våld under året, % av eleverna i årskurs 1-2 i **gymnasiet,** ind. 4957, 2025.	6 (8)	5 (8)
Upplevt föräldrarnas fysiska våld under året, % av eleverna i årskurs 1-2 vid **yrkesläroanstalter**, ind. 4958, 2025.	6 (7)	5 (7)

Källa: Sotkanet,
Hälsa i skolan 2025

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Våld i nära relationer, personer i arbetsför ålder

- Andelen arbetsföra som upplever fysisk eller psykiskt våld i nära relationer i Österbottens välfärdsområde är något lägre än landet som helhet. Detta gäller för både kvinnor och män
- Samtidigt framgår det att kvinnor i arbetsför ålder fortfarande är betydligt mer utsatta än män, vilket är en tydlig könsskillnad som även återspeglas nationellt.
- Det förebyggande arbetet bör därför fortsätta att stärka de insatser som verkar i regionen, samtidigt som särskilt uppmärksamhet riktas mot utsattheten bland kvinnor.

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
Andel som upplevt fysiskt eller psykiskt våld i nära relationer (%), 20-64-åringar. Ind.3281, år 2024 (2022).	9 (7,6)	10,4 (8,2)
Andelen som upplevt sitt dagliga liv som otryggt (%), 20-64-åringar. Ind.5577, år 2024 (2022).	3,8 (5,1)	4,8 (4,1)

Källa: Sotkanet

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Våld i nära relationer hos äldre

- Andelen äldre som upplever fysiskt eller psykiskt våld i nära relationer i Österbottens välfärdsområde är lägre än i landet som helhet. Detta gäller både kvinnor och män.
- Samtidigt kvarstår den könsskillnad som syns nationellt, kvinnor utsätts i högre grad än män även bland de äldre.
- Det förebyggande arbetet bör därför fortsätta att stärka de insatser som verkar i regionen, samtidigt som särskild uppmärksamhet riktas mot utsattheten bland äldre kvinnor.

Indikator	Österbottens välfärdsområde	Hela landet
Andel som upplevt fysiskt eller psykiskt våld i nära relationer (%), 65 år och äldre. Ind.3282, år 2022.	2,4	3,6
Andelen som upplevt sitt dagliga liv som otryggt (%), 65 år och äldre. Ind.5578, år 2024 (2022).	2,4 (2,0)	3,9 (4,6)

Källa: Sotkanet

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

4. Strukturer och nätverk

Nationell ledning av förebyggande rusmedelsarbete och våld i nära relation

- Social- och hälsovårdsministeriet (SHM) leder arbetet på riksnivå.
- Institutet för hälsa och välfärd (THL) utvecklar och styr på riksnivå I samarbete med andra myndigheter.
- Tillstånds- och tillsynsverket styr, planerar och utvecklar I samarbete med andra myndigheter samt stöder vid genomförandet och utvecklandet av det förebyggande rusmedelsarbetet.

Källor: Finlex (2025). Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015).

Strukturer för förebyggande arbete inom välfärdsområdet

- **Styrelsen för Österbottens välfärdsområde** leder och beslutar om strategiska riktlinjer
- **HYTE-sektionen** ansvarar för främjande av hälsa och välfärd, inklusive rusmedelsförebyggande arbete
- **Sektordirektörerna** säkerställer att arbetet integreras i respektive sektor
- **Sektorsstyrgrupper** för barn och familjer, arbetsföra och äldre – stöder och följer upp insatser
- **Mångprofessionella arbetsgrupper** arbetar med psykisk hälsa, rusmedel, spel och våld i nära relation för olika åldersgrupper
- **Kontaktpersoner och koordinatorer** samordnar arbetet, följer upp och rapporterar till ledningen
- **Tre regionala tvärsektoriella grupper;** samverkan mellan välfärdsområdet, kommuner och tredje sektorn stärker samarbetet mellan olika aktörer och det förebyggande arbetet regionalt

Styrelsen för Österbottens välfärdsområde

HYTE-sektionen

Sektordirektörerna

Sektorstyrgrupp för barn, unga och familjer

Sektorstyrgrupp för arbetsföra

Sektorstyrgrupp för äldre

Mångprofessionella arbetsgrupper

-psykisk hälsa, rusmedel, spel om pengar, våld i nära relation

Barn, unga, unga vuxna 0-23 år och familjer

Personer i arbetsför ålder 24-64 år

Seniorer 65 år +

Kontaktpersoner; ept- koordinator, koordinator för våldsförebyggande arbete och ansvarsperson för främjande av psykisk hälsa

Tre regionala tvärsektoriella arbetsgrupper;
Välfärdsområdet, kommuner och tredje sektorns aktörer

Strukturer för förebyggande rusmedelsarbete inom kommunerna

Lagstadgat organ som leder och ansvarar för ett långsiktigt och strategiskt arbete

Mångprofessionella arbetsgrupp för psykisk hälsa, rusmedel, spel om pengar och våld i nära relation

Ansvarsperson/er för förebyggande rusmedelsarbete och förebyggande av våld i nära relation samordnar och följer upp arbetet samt rapporterar till lagstadgade organet årligen

Handlingsplan innehållande rusmedelsförebyggande arbete och förebyggande av våld i nära relation som styr arbetet

Tre regionala tvärsektoriella arbetsgrupper; välfärdsområdet, kommuner och tredje sektorns aktörer stärker samarbetet och det förebyggande arbetet regionalt

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Nätverk för förebyggande arbete i Österbotten

Nätverken i Österbotten

De förebyggande nätverken i Österbotten består av olika arbetsgrupper som samlar kommuner, välfärdsområdet och centrala samarbetsaktörer. Nätverken fungerar som en gemensam struktur för att utveckla, samordna och stödja det främjande och förebyggande arbetet i hela regionen.

Syftet med arbetsgrupperna är att:

- skapa en enhetlig och hållbar struktur för regionalt samarbete,
- dela kunskap, metoder och aktuella behov mellan aktörerna,
- säkerställa att förebyggande arbete genomförs jämlikt i alla kommuner,
- stärka arbetet inom de fyra temana: psykisk hälsa, rusmedel, skadligt spelande och våld i nära relationer,
- bidra till genomförandet av den regionala förebyggande planen genom gemensam uppföljning och utveckling.

Nätverken utgör därmed ett långsiktigt stöd för implementering, kvalitetssäkring och koordinering av det förebyggande arbetet i hela Österbotten.

Välfärdsområdet
Har tre åldersindelade förebyggande arbetsgrupper (barn, unga och familjer, personer i arbetsför ålder och seniorer). Syftet är att samordna och utveckla förebyggande arbete inom välfärdsområdet.

Kommunerna
Kommunerna har enligt lag multiprofessionella grupper som ansvarar för att planera, genomföra och följa upp det lokala främjande och förebyggande arbetet över sektorsgränser.

Pakka-arbetsgrupp
En regional samverkansgrupp som arbetar med att minska alkohol- och tobaksskador genom strukturella och lokala insatser. Syftet är att stärka ett ansvarsfullt försäljnings- och serveringsarbete. Idag (2026) finns en Pakka-arbetgrupp i Vasa, målet är att verksamheten ska finnas i hela Österbotten.

Regionala tvärsektoriella arbetsgrupper
Tre regionala grupper som samlar kommuner, välfärdsområdet och samarbetspartner. Syftet är att samordna, stödja och harmonisera det förebyggande arbetet i hela Österbotten genom att jobba mer resurseffektivt.

Varje arbetsgrupp arbetar med att verkställa målsättningarna i denna plan.

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

5. Mål och åtgärder 2026-2029

Mål och åtgärder 2026–2029, strukturer och policyn

Mål	Åtgärder	Mätare	Arbetsfördelning / ansvar
Ledningen av det förebyggande arbetet (rusmedel och våld i nära relation), tvärsektoriellt samarbete och planering genomförs i enlighet med lagens bestämmelse.	Kommunen och välfärdsområdet utser: 1) organ för förebyggande arbete, 2) en tvärsektoriell samarbetsgrupp, 3) kontaktperson för förebyggande arbete. Arbetsbild och ansvarsområden för punkt 1-3 fastställs.	Namngiven ansvarig enhet, samarbetsgrupp och kontaktperson, JA/NEJ. Dokumenterade möten och planer, JA/NEJ. Arbetsbild och ansvarsområden för punkt 1-3 har fastställs, JA/NEJ.	**Välfärdsområde** **Kommun**
Förebyggande arbete är en del av främjandet av hälsa och välbefinnande i alla verksamhetsmiljöer.	Förebyggande arbete integreras inom samtliga verksamhetsområden genom tydliga handlingsmodeller och policys. Kontinuerlig uppföljning och rapportering av läget inom sina områden säkerställs. Målsättningar och resurser är en del av strategiska dokument. Samarbete sker med interna och externa aktörer.	Förebyggande arbetet har integrerats inom samtliga verksamhetsområden, JA/NEJ. Kontinuerlig uppföljning och rapportering av förebyggande planen gjord, JA/NEJ. Målsättningar och resurser är en del av strategiska dokument, JA/NEJ.	**Välfärdsområde** **Kommun** Föreningar/organisationer Företag Församlingar
Bygga starka nätverk mellan hälso- och sjukvård, socialvård, kommuner, organisationer och föreningar samt församlingarna.	Införa regelbundna nätverksmöten där gemensamma mål, visioner och ansvarsfördelning fastställs. Skapa plattform för dialog och samverkan. Bygga relationer genom utbildning och kompetensutbyte. Stöd till föreningar som bedriver förebyggande verksamhet	Antalet nätverksträffar som arrangerats. Mål och visioner och ansvarsfördelning har fastställts, JA/NEJ. Plattform för dialog och samverkan har skapats, JA/NEJ. Utbildningar och kompetensutbyte har skett, JA/NEJ. Bidrag och praktisk hjälp (t.ex. utrymmen) har erbjudits föreningar, JA/NEJ.	**Välfärdsområde, regionalt** **Kommun, lokalt** Föreningar/organisationer Företag Församlingar

Mål och åtgärder 2026–2029, strukturer och policyn

Mål	Åtgärder	Mätare	Arbetsfördelning / ansvar
Vi stärker och upprätthåller yrkespersoners kompetens inom rusmedel, våld i nära relationer och spel om pengar, med hänsyn till olika åldersgrupper, närstående samt riskgrupper.	Personal erbjuds fortbildning, introduktionsutbildning och evidensbaserat material.	Antalet utbildningar och samordningsdagar. Antal deltagare under fortbildningarna. Evidensbaserade verktyg har implementerats, JA/NEJ.	**Välfärdsområde** **Kommuner** Föreningar/organisationer
Stigmatiseringen minskar kring substansbruk, spel om pengar och våld i nära relationer bland alla åldersgrupper.	Skapa gemensam strategi och målbild, öka kunskapen och medvetenheten bland yrkesverksamma, ha öppna och tillgängliga samtal, stärka samarbetsnätverk, anpassa stöd och tjänster efter individens behov, bygga upp förtroendet till stödinstanser. Använda erfarenhetsexperter och positiva berättelser för att skapa förståelse och minska stigma.	Gemensamma strategier och målbilder har skapats, JA/NEJ. Yrkesverksamma har fått en ökad kunskap och medvetenhet om stigmatisering, JA/NEJ. Samarbetsnätverk har skapats, JA/NEJ. Individanpassat stöd har erbjudits och nått målgruppen, JA/NEJ. (Antal, deltagare och feedback) Antal berättelser, kampanjernas täckning, feedbackblankett efter tillfället.	**Välfärdsområde** **Kommun** **Föreningar/ organisationer** **Erfarenhetsexperter** **Församlingar.**
I Österbottens välfärdsområde finns strukturer och verksamhetsmodeller för multiprofessionellt riskbedömningsarbete (MARAK) för att bedöma våldsrisker och upprätta säkerhetsplaner.	Etablera en MARAK-styrgrupp med representanter från socialvård, hälso- och sjukvård, polis och tredje sektorn. Utarbeta och implementera remissvägar till MARAK från alla relevanta aktörer. Säkerställa utbildning för yrkespersonal i riskbedömning och MARAK-processen.	MARAK-struktur etablerad (Ja/Nej) Antal MARAK-möten per år. Antal ärenden som behandlats i MARAK	Välfärdsområdet Föreningar/organisationer Polisen

Mål och åtgärder 2026–2029, barn (0-12 år) och barnfamiljer

Mål	Åtgärder	Mätare	Arbetsfördelning / ansvar
Barn och vårdnadshavare har ökad kunskap om skadeverkningar av rusmedel, spel och våld i nära relationer samt dess konsekvenser.	Evidensbaserad åldersanpassad och kultursensitiv information riktad till barn och vårdnadshavare genom gemensamma kampanjer, föreläsningar och evenemang. Kunskap kring ekonomi och risk-/skyddsfaktorer stärks.	Kampanjer, föreläsningar och evenemang har arrangerats årligen, JA/NEJ. (Antal, deltagare och feedback) Kultursensitiv information har tilldelats barn och vårdnadshavare, JA/NEJ	**Välfärdsområdet** **Kommun** Organisationer och föreningar (t.ex. NHT, USM, FinFami, Avokki, FRIDA, brottsofferjouren).
Stöd för föräldrarskap i frågor kring rusmedel, spel och trygga relationer.	Vårdnadshavare får verktyg för att hantera känslor, konflikter och samtal kring rusmedel, spel och trygga relationer, t.ex. att ordna gemensamma aktiviteter för barn och vårdnadshavare. Skapa nätverk för socialt stöd och samverkan mellan föräldrar, t.ex. samtalsgrupper med olika teman.	Verktyg och aktivitet för 0-6 år har erbjudits/ordnats, JA/NEJ. Verktyg och aktivitet för 7-12 år har erbjudits/ordnats, JA/NEJ. (Antal, deltagare och feedback) Antal nätverkstillfällen, deltagandegrad och föräldrars upplevelse av stöd.	**Välfärdsområde** **Kommun** Organisationer och föreningar (t.ex. NHT, USM, FinFami, Pelituki, Avokki, FRIDA). **Välfärdsområde** Organisationer, föreningar (t.ex. NHT, USM, FinFami, folkhälsan) och församlingar.
Barns känslomässiga färdigheter stärks.	Evidensbaserade metoder, tillsammans med aktiviteter som främjar delaktighet, kreativitet, känslohantering och social växelverkan arrangeras. Mobbningsförebyggande arbete, inkl. diskussioner om grupptryck.	Evidensbaserade metoder används, JA/NEJ. Uppge vilka metoder. Aktiviteter som främjar delaktighet, kreativitet, känslohantering och social växelverkan arrangeras, JA/NEJ. Mobbningsförebyggande arbete och uppföljning av status har gjorts, JA/NEJ.	**Välfärdsområdet** **Kommun** Organisationer, föreningar (t.ex. Barnavårdsföreningen, Drogfri ungdom, NHT, USM, FinFami) och församlingar. **Välfärdsområde** **Kommun** Organisationer och föreningar (t.ex. NHT, USM, Folkhälsan) och församlingar.

Mål och åtgärder 2026–2029, unga och unga vuxna (13-23 år)

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Mål	Åtgärder	Mätare	Arbetsfördelning / ansvar
Kunnande ökar om skadeverkningar av rusmedelsanvändning, digitalt spelande och spel om pengar samt riskfaktorer som påverkar det egna välbefinnandet. **Unga har ökad kunskap om våld i nära relationer, gränser, samtycke och hälsosamma relationer**	Evidensbaserad och kultursensitiv information riktad till unga, unga vuxna och vårdnadshavare genom gemensamma kampanjer, föreläsningar och evenemang. Kunskap kring ekonomi och risk-/skyddsfaktorer stärks.	Antal genomförda kampanjer/föreläsningar/evenemang. Antal visningar och interaktioner på sociala medier, webbplatser och andra digitala plattformar. Kultursensitiv information har tilldelats unga och unga vuxna, JA/NEJ	**Välfärdsområdet** **Kommun** Organisationer och föreningar (t.ex. NHT, USM, FinFami, Kris-Österbotten).
Unga och unga vuxnas känslomässiga färdigheter samt psykiska välbefinnande stärks.	Stöd och verktyg som främjar självkänsla, självkännedom och känslohantering erbjuds. Stöd vid övergångar i livet (grundskolan, andra stadiet, flytta hemifrån) erbjuds, t.ex. mentorprogram där äldre ungdomar kan guida yngre, livshanteringskurser.	Evidensbaserade metoder används, JA/NEJ. Hälsa i skolan resultat har följts upp, JA/NEJ. Både fysiska och digitala mötesplatser har skapats, JA/NEJ. Feedback från deltagare.	**Välfärdsområdet** **Kommun** Organisationer och föreningar (t.ex. Psykosociala förbundet r.f., NHT, USM, FinFami, Barnavårdsföreningen, Folkhälsan, FRIDA, Avokki Drogfri ungdom). **Välfärdsområdet** **Kommun** Föregångarna Organisationer och föreningar
Stöd och sociala nätverk för vårdnadshavare skapas.	Sociala nätverk för vårdnadshavare samt föräldrastöd skapas genom träffar med olika teman, såsom; tonåringens psykiska utveckling, rusmedel och spel, föräldraskap i tonåren, trygga relationer, hur ta rusmedel och spelande till tals.	Föräldraträffar med olika teman har ordnats, JA/NEJ. (Antal träffar och deltagare, feedback)	**Välfärdsområdet** **Kommun** Organisationer, föreningar (t.ex. NHT, USM, FinFami, Folkhälsan) och församlingar.
Meningsfulla fritidsaktiviteter skapas.	Erbjuda kostnadsfria och lättillgängliga idrotts-, kultur- och hobbyaktiviteter genom att göra målgruppen delaktig i valet av utbud. Erbjuda unga och unga vuxna digitala och fysiska rusmedelsfria mötesplatser med trygga och positiva vuxna.	Det ordnas heltäckande kostnadsfria aktiviteter, JA/NEJ Antal deltagare och feedback från deltagare. Statisktik över ungdomsarbete i Finland följs upp, JA/NEJ. Både fysiska och digitala mötesplatser har skapats, JA/NEJ. Feedback från deltagare.	**Kommun** Fria bildningen, organisationer och föreningar (t.ex. USM, FinFami, KRIS-Österbotten) samt församlingar. **Kommun** Organisationer och föreningar (t.ex. NHT, USM, FinFami, KRIS-Österbotten, Decibel, Mieli, Ärligt talat) samt församlingar.

Mål och åtgärder 2026–2029, för personer i arbetsför ålder (24-64 år)

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Mål	Åtgärder	Mätare	Arbetsfördelning / ansvar
Vuxnas kunskap om skadeverkningar av rusmedelsanvändning, digitalt spelande och spel om pengar samt om våld i nära relationer, riskfaktorer och var man kan få hjälp ökar.	Evidensbaserad och kultursensitiv information genom gemensamma kampanjer, föreläsningar och evenemang. Förbättra tillgången till digital information om stöd- och vårdtjänster vid rusmedelsproblematik, skadligt digitalt spelande och spel om pengar samt våld i nära relationer, såsom ekonomisk rådgivning.	Antal genomförda kampanjer/föreläsningar/evenemang. Antal visningar och interaktioner på sociala medier, webbplatser och andra digitala plattformar. Kultursensitiv information har tilldelats personer i arbetsför ålder, JA/NEJ Digitala informationspaket om stöd- och vårdtjänster finns lätttillgängliga, JA/NEJ. (Antal användare, feedback).	**Kommun** **Välfärdsområdet** Fria bildningen, Utbildningsanstalter, Företagshälsovården, TE/sysselsättning, organisationer, föreningar (t.ex. NHT, USM, FinFami, Kris-Österbotten, Avokki, FRIDA, brottsofferjouren) och företag (apotek) samt media. **Kommun** **Välfärdsområdet** Organisationer och föreningar (t.ex. USM, Kris-Österbotten, Avokki).
Stärka närståendes möjligheter till stödtjänster.	Erbjuda lättillgänglig och kultursensitiv information om stödtjänster till närstående.	Information om stödtjänster för närstående finns lättillgängligt, JA/NEJ.	**Kommun** **Välfärdsområdet** Organisationer och föreningar (t.ex. USM, Avokki, FRIDA FinFami).
Alla arbetsplatser har ett uppdaterat rusmedelsprogram och säkerställt att personalen fått regelbunden information om programmets innehåll samt om stöd- och vårdtjänster i Österbotten.	Arbetsplatsen ansvarar för att rusmedelsprogrammet uppdateras regelbundet. Förman går igenom arbetsplatsens rusmedelsprogram med personalen en gång i året. Lättillgänglig och kultursensitiv information till personalen om stöd- och vårdtjänster i Österbotten. Uppmärksamma risker kopplade till ökad alkoholkonsumtion och spel om pengar, särskilt vid livsförändringar och pensionering.	Rusmedelsprogrammet uppdateras regelbundet, JA/NEJ. Genomgång av rusmedelsprogrammet görs med personalen årligen, JA/NEJ. Lättillgänglig och kultursensitiv information till personalen om stöd- och vårdtjänster i Österbotten finns och uppdateras regelbundet, JA/NEJ	**Arbetsgivare och HR** Företagshälsovården Organisationer och föreningar (t.ex. USM, FinFami).
Möjlighet till meningsfulla fritidsaktiviteter skapas.	Skapa möjligheter till mötesplatser för att främja hälsa & välbefinnande i vardagen. Erbjud och lättillgängliga idrotts-, kultur- och hobbyaktiviteter med låg tröskel.	Möjligheter till mötesplatser har ordnats, JA/NEJ. (Antal, feedback) Ett utbud av aktiviteter finns för personer i arbetsför ålder, JA/NEJ	**Kommun** Fria bildningen, Övph, organisationer, föreningar (t.ex. USM, FinFami) och församlingar. **Kommun** Organisationer, föreningar (t.ex. USM, FinFami, Kris-Österbotten, Föregångarna, A-kilta, Mahis) och församlingar.

Mål och åtgärder 2026-2029, Seniorer (65 år +)

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Mål	Åtgärdsförslag	Mätare	Arbetsfördelning / ansvar
Seniorers medvetenhet om skadeverkningar av läkemedel, rusmedelsanvändning och spel om pengar samt om våld i nära relationer och dess olika former ökar.	Evidensbaserad och kultursensitiv information genom gemensamma kampanjer, broschyrer, digitala kanaler, gruppverksamhet, föreläsningar och evenemang. Informationen når både hemmaboende och aktiva seniorer.	Antal årligen genomförda kampanjer/föreläsningar/evenemang. Möjlighet att ge feedback. Kultursensitiv information har tilldelats seniorer, JA/NEJ	**Kommun** **Välfärdsområdet** Fria bildningen, organisationer, föreningar (t.ex. NHT, USM, FinFami, Avokki, Brottsofferjouren) och församlingen samt företag (apotek). Media.
Tidig identifiering av våld mot äldre och riskbruk av rusmedel samt tidigt ingripande.	Informera invånarna om tidiga tecken på våld och riskbruk, hur man tar upp frågor om våld, rusmedel och spel om pengar i samtal samt hur man hänvisar till tillgängliga stödtjänster.	Information har tilldelats invånarna årligen, JA/NEJ.	**Välfärdsområdet** **Kommun** Organisationer och föreningar Församlingar.
Övergången till pensionering är trygg och främjar välmåendet.	Strukturerade informationstillfällen om möjligheter till sysselsättning för nyblivna pensionärer. Digitalt informationspaket vid pensionering med innehåll som främjar välmåendet (psykiskt, fysiskt och socialt).	Andel nyblivna pensionärer som deltagit i ett informationstillfälle inom de senaste 12 månaderna (feedbackblankett efter tillfället)	**Kommun** Välfärdsområdet, Fria bildningen, organisationer och föreningar.
Närståndes roll stärks. Närstående har förutsättningar att uppmärksamma och agera vid riskbruk/skadligt bruk av rusmedel och spel om pengar samt våld i nära relationer.	Utveckla informationsmaterial riktat till närstående om att identifiera, hur ta till tals och hur söka hjälp, både till sin partner och sig själv.	Informationsmaterial har utvecklats och finns lättillgängligt, JA/NEJ. (Närstående ges möjlighet till feedback.)	**Välfärdsområdet** **Kommun** Organisationer och föreningar (t.ex. NHT, USM, FinFami, Kris-Österbotten, Avokki, Brottsofferjouren).
Erbjuda meningsfulla aktiviteter med hänsyn till funktionsförmåga.	Skapa möjligheter till mötesplatser för att främja hälsa & välbefinnande i vardagen. Erbjuda och informera om lågtröskelaktiviteter inom motion, kultur och fritidsverksamhet samt volontärarbete.	Möjligheter till mötesplatser har ordnats, JA/NEJ. Ett utbud av aktiviteter finns för seniorer, JA/NEJ. (Antal deltagare, feedback)	**Kommun** **Välfärdsområdet** Fria bildningen, organisationer, föreningar och församlingar. **Kommun** Fria bildningen, organisationer och föreningar.

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Förebyggande arbete hör till alla!

Det förebyggande arbetet är en investering i människors hälsa, trygghet och livskvalitet. Genom samarbete, kunskap och mod att agera kan vi tillsammans skapa ett samhälle där problem med rusmedel och våld i nära relationer förebyggs innan de uppstår.

Denna plan är ett levande dokument – ett stöd för gemensamma insatser och en påminnelse om att varje möte gör skillnad. Tillsammans bygger vi en tryggare framtid för våra invånare i Österbotten.

Herrgård N. & Raiskinmäki P., 2026

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Bilaga 1:
Fyra vindars handlingsmodell

Tillsammans jobbar vi förebyggande

Målet med handlingsmodellen Fyra vindar är att förebygga:

- Försämrad psykisk hälsa
- Skador orsakade av rusmedel
- Problematiskt spelande
- Våld i nära relationer

Genom att förebygga dessa fenomen förebygger vi också dödsfall som är kopplade till dem, såsom olycksfall, självmord, överdoser samt familjetragedier och våldsrelaterade dödsfall.

Fyra Vindars-handlingsmodell är en modell för att ta upp frågor. Tanken är att om ett av Fyra Vindars problem identifieras, bör även möjliga tecken till de andra vindarna kartläggas.

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Bilaga 2: Strukturer för rusmedelsförebyggande arbete i kommunerna i Österbotten

Kommun	Lagstadgad nämnd för förebyggande rusmedelsarbete	Multidisciplinär grupp som genomför förebyggande rusmedelsarbete	Kontaktperson med ansvar för förebyggande rusmedelsarbete	Verksamhetsplan som inkluderar förebyggande rusmedelsarbete
Kronoby	Sektionen för livskvalitet	Rusmedelsförebyggande arbetsgrupp.	Fritidskoordinator Hanna Aarnio.	Välfärdsplan och strategi för rusmedelsförebyggande arbete.
Larsmo	Sektionen för välfärdstjänster.	Arbetsgrupp för rusmedelsförebyggande arbete. .	Chef för välfärdstjänster Caroline Smedberg.	Välfärdsplanen.
Pedersöre	Välfärdsnämnden.	Sektoröverskridande arbetsgrupp för välfärdsarbete.	Kultur- och välfärdschef Ulrika Stenmark.	Välfärdsplanen.
Jakobstad	Nämnden för bildning och välfärd.	Sektoröverskridande arbetsgrupp för välfärdsarbete.	Chef för idrotts- och välfärdstjänster Fredric Portin.	Välfärdsplanen.
Nykarleby	Välfärdsnämnden.	Arbetsgrupp för rusmedelsförebyggande arbete. .	Välfärdschef Kiti Lindén.	Välfärdsplanen.
Vörå	Nämnden för livskvalitet.	Välfärdsteamet.	Välfärdsdirektör Heidi Nyman.	Välfärdsplan.
Korsholm	Välfärdsutskottet.	Rusmedelsförebyggande arbetsgruppen (barn och unga samt för vuxna och äldre).	Rusmedelsförebyggande koordinator Hannah Skogström.	Rusmedelsförebyggande plan är en del av välfärdsplanen.

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Kommun	Lagstadgad nämnd för förebyggande rusmedelsarbete	Multidisciplinär grupp som genomför förebyggande rusmedelsarbete	Kontaktperson med ansvar för förebyggande rusmedelsarbete	Verksamhetsplan som inkluderar förebyggande rusmedelsarbete
Vasa	Stadsstyrelsens välfärdssektion.	Tvärsektoriellt nätverkssamarbete, grupper för välfärdsplanen, utbudsarbetsgruppen (Pakka) samt arbetsgrupper inom olika sektorer.	Verksamhetsledare för förebyggande rusmedelsarbete Merja Huttunen-Metsi.	Välfärdsplanen fungerar också som plan för det förebyggande rusmedelsarbetet, och planer som innehåller förebyggande rusmedelsarbete finns inom olika sektorer.
Laihela	Välfärdsnämnden.	Rusmedelsförebyggande arbetsgrupp	Välfärdschef Marikki Forell.	Välfärdsplan
Malax	Fritidsnämnden	Effekt-gruppen	Ungdoms- och fritidskoordinator Kristoffer Nykopp	Plan för fritidsverksamhet 2026-2029 (under arbetet)
Korsnäs	Bildningsnämnden.	Styrgruppen för främjande av hälsa och välfärd. Effektgruppen gemensam med Malax kommun.	Välfärdskoordinatorn Terese Lundèn.	Välfärdsplanen.
Närpes	Nämnden för fritid och fri bildning.	Stadens ledningsgrupp.	Idrottansvarig Ida Hautaoja.	Närpes stads välfärdsplan, Handlingsplan för förbyggande rusmedelsarbete.
Kaskö	Stadsstyrelsen.	Arbetsgrupp för välfärdsarbete.	Välfärds- och personalchef Mari Hiltula.	Kaskisen kaupungin työntekijöiden päihdeohjelma.
Kristinestad	Välfärdsnämnden.	Sektoröverskridande arbetsgrupp för rusmedelsförebyggande arbete.	Välfärdsdirektör Emilia Mattsson-Nortamo.	Välfärdsplan.

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Bilaga 3: Resultat från mognadsanalys för ledningen av det rusmedelsförebyggande arbetet i Österbottens välfärdsområde och kommunerna, 10/2025

Sammandrag av rusmedelsförebyggande mognadsanalys

Österbotten välfärdsområde och kommunerna, 10/2025

✓	Begynnande	Framåtskridande	Bra	Optimalt
1. Strategisk orientering	Larsmo, Pedersöre, Malax, Kristinestad	Jakobstad, Nykarleby, Vörå, Kaskö, välfärdsområdet	Kronoby, Korsholm, Laihela, Korsnäs, Närpes	Vasa
2. Målens precision och mätbarhet	Larsmo, Pedersöre, Laihela, Malax, Kristinestad	Nykarleby, Vörå, Närpes, Kaskö, välfärdsområdet	Kronoby, Jakobstad, Korsholm, Vasa, Korsnäs	
3. Delaktighet i utarbetandet av den plan som styr verksamheten		Larsmo, Pedersöre, Nykarleby, Korsholm, Laihela, Malax Korsnäs, Kaskö	Vörå, Närpes, Kristinestad	Kronoby, Jakobstad, Vasa, välfärdsområdet
4. Samarbete och partnerskap		Larsmo, Pedersöre, Jakobstad, Nykarleby, Korsnäs, Närpes, Kaskö, välfärdsområdet	Kronoby, Vörå, Korsholm, Laihela, Vasa, Malax, Kristinestad	
5. Beaktande av ojämlikhet	Larsmo, Pedersöre, Malax, Kristinestad	Nykarleby, Vörå, Laihela, Vasa, Närpes, välfärdsområdet	Kronoby, Jakobstad, Korsholm, Korsnäs, Kaskö	
6. Identifiering av risker och riskgrupper		Larsmo, Pedersöre, Nykarleby, Laihela, Malax, Närpes, Kaskö, Kristinestad, välfärdsområdet	Kronoby, Jakobstad, Vörå, Korsholm, Vasa, Korsnäs	
7. Kunskapsbaserad styrning	Jakobstad, Laihela, Kristinestad	Larsmo, Pedersöre, Vörå, Malax, Närpes, välfärdsområdet	Kronoby, Nykarleby, Korsholm, Vasa, Korsnäs, Kaskö	
8. Resurser	Kristinestad, välfärdsområdet	Larsmo, Pedersöre, Jakobstad, Nykarleby, Vörå, Kaskö	Korsholm, Laihela, Vasa, Malax, Korsnäs, Närpes	Kronoby
9. Uppföljning, utvärdering och rapportering	Larsmo, Laihela, Malax, Kristinestad	Pedersöre, Jakobstad, Vörå, Närpes, Kaskö	Nykarleby, Korsholm, Korsnäs, välfärdsområdet	Kronoby, Vasa

Soveltaen: Harju-Kivinen, Raija (2021). Ehkäisevän päihdetyön tiedolla johtamisen hanke (EPTT), Keski-Suomen sairaanhoitopiiri.

Medelvärde per kommun

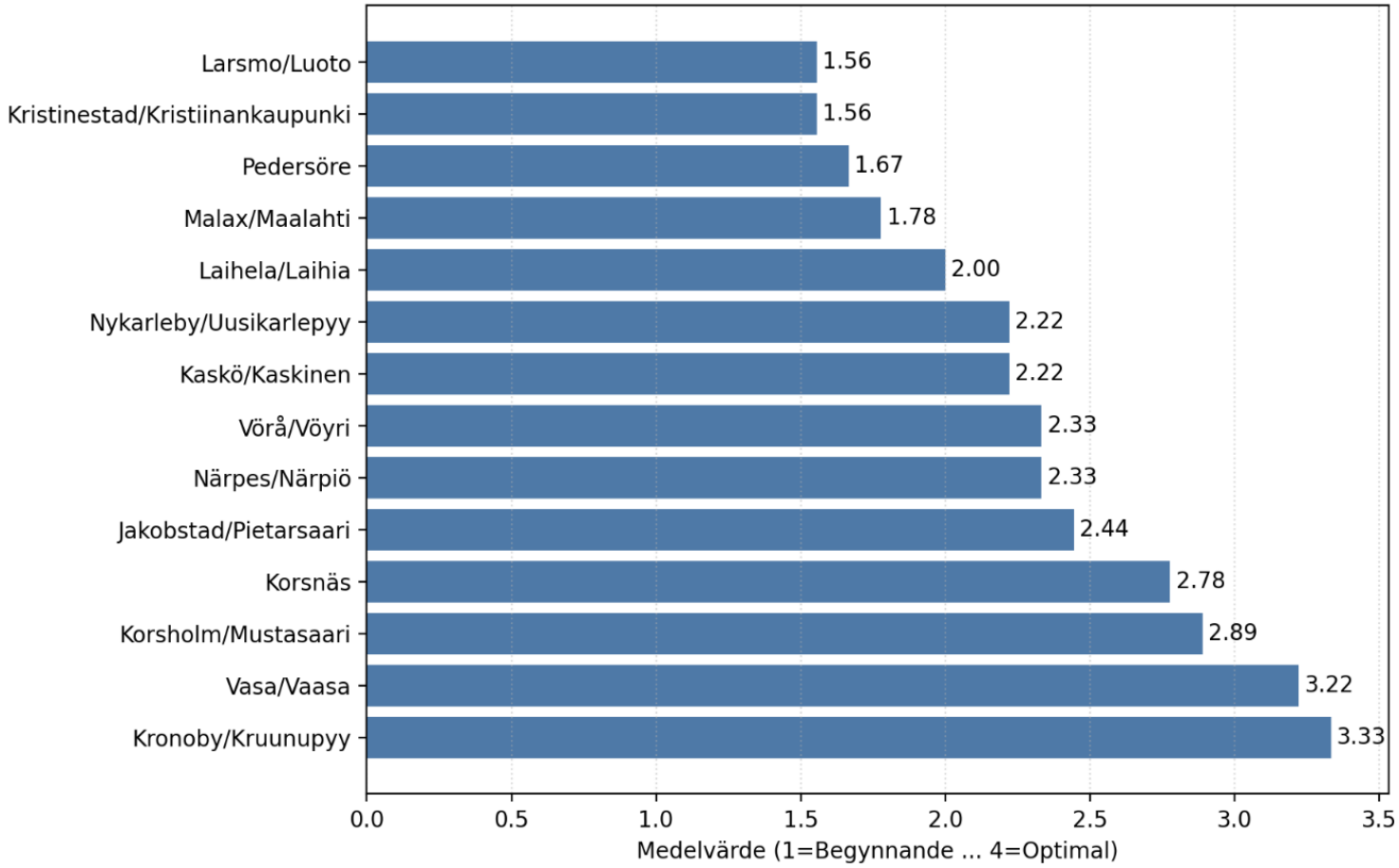

ÖSTERBOTTENS VÄLFÄRDSOMRÅDE | POHJANMAAN HYVINVOINTIALUE

Välmående genom livet.
Hyvinvointia läpi elämän.

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue